

УДК 342.228(478)

Николај Вадимович Бабилунга

*Професор, Тираспољ, Молдавија
(Придњестровска Молдавска Република)*

ПРОМЕНА ДРЖАВНИХ СИМБОЛА ССР МОЛДАВИЈЕ И ФОРМИРАЊЕ ПРИДЊЕСТРОВСКЕ МОЛДАВСКЕ РЕПУБЛИКЕ

Сажетак

У чланку се разматра проблем замене молдавске совјетске државне симболике – румунском у 1990. години и улога, коју је она одиграла у процесу раскола Молдавске Совјетске Социјалистичке Републике. Аутор долази до закључка да су плашљива и неодлучна политика власти МССР, њихова тежња да задовоље захтеве прорумунских национал-екстремистичких снага, одбијање тражења компромиса и узајамно прихватљивих одлука у многонационалној републици довели до настанка оружаног конфликта на Дњестру и раскола републике, која је постојала 50 година у саставу Совјетског Савеза. Промену државне симболике становништво земље схватило је као пут ка рушењу молдавске државности и аншлусу од стране Румуније. Тај пут није одобравао велики део становништва и он је закономерно довео до обнове државности у Придњестровљу, која је изгубљена 1940. године. Молдавска ССР се расцепила на Републику Молдавију с румунском заставом и Придњестровску Молдавску

Републику, која је сачувала совјетску симболику. Конфликт није разрешен до данашњег дана.

Кључне речи: Државна симболика, застава и грб, Република Молдавија, Придњестровска Молдавска Република, Румунија, непризнате државе, узроци Придњестровског оружаног конфликта.

Постоји таква наука о којој и не знају сви, па и није свима интересантна, иако се свако с њом среће у свом свакодневном животу, може се рећи, на сваком кораку. Она се појавила пре много векова, у временима античног Рима или Грчке, а могуће је и раније. Зове се **хералдика** и бави се стварима, рекло би се, веома удаљеним од наше свакодневице – проучавањем и тумачењем различитих државних (а неретко – и приватних, родовских, породичних) симбола, пре свега грба и заставе.

Свет је тако уређен да на Земљи нема ни једног народа, ни једне државе, који нема своју заставу, свој грб. Од канибалских племена Африке или Океаније, до савремених урбанистичких цивилизација Америке или Европе – сви су прихватили неке симболе и чврсто их се држе. Сваки народ има своју заставу, свој знак (тотем, фетиш), утиснут на његовом грбу.

То је најчешће нека животиња или птица – лав, медвед, вук, соко, орао, царски орао, морски орао, пантер, а понекад чак фантастична бића попут змаја или двоглавог орла. Понекад то могу да буду биљке – либански кедар, на пример, или љиљан; понекад оружја војничког јунаштва – мач, сабља, штит, топ, аутомат Калашњикова; оруђа за рад – мотика, плуг, срп, чекић, трактор; астрономски објекти – земаљска кугла, месец, сунце, звезда. Боје застава и њихова конфигурација код различитих народа, по правилу, такође су различити.

Ти симболи или њихове одређене комбинације, с којима се обичан човек и сам не примећујући сусреће свакодневно, добијају сакрално значење као неки код, тајна подсвесна информација, која у многome одређује нашу свест и руководи нашим свесним дејствима. Јер хералдички симболи садрже

не само информацију о прошлости народа, већ и о његовој будућности, о томе каквим народ виде себе, како осећа себе у свету, који га окружује. И стога ти симболи добијају за човека најважнији значај у облику светиње, чија цена често премашује вредност и самог живота.

Ради чега су ми потребна таква опширна разматрања? Тим пре, у нашим временима пандемије вируса корона и потпуне самоизолације држава, породица, индивида. Па, само за то да би подсетио нашег читаоца од чега је све почело пре неколико деценија и до чега смо, као резултат, дошли. А почело је све код нас када је пре тридесет година, 27. априла 1990. године Врховни Совјет Молдавске ССР, који се сада зове Парламент Републике Молдавије, одбацио без било каквог разматрања совјетску симболику (при тада још постојећем Совјетском Савезу) и прихватио као државну заставу републике тробојну румунску заставу, у народу звану триколор.

Тачније говорећи, **све** је почело нешто раније. Мислим да читаатељу не треба разјашњавати да под том обухватном речју „све” ја разумем: долазак на власт у Кишињеву умоболних нацистичких пропалица агресивног прорумунског усмерења, психолошки и физички терор који су они подстакли против многонационалног становништва Молдавије, споразумашку политику врха компартије, нужност обнове државности Придњестровља, агресију полуфашистичког кишињевског режима против мирног становништва Придњестровља, прави широкообухватни рат, реке крви, море суза, патњи и несреће за становништво обеју обала Дњестра. И, наравно, имам у виду потпуну немогућност да се и данас врати у пређашњи облик, тада разбијена у парчиће, драгоцену вазу нашег претходног и сигурног живота, која је остала само у сећању старијих покољења.

А рушење тог живота почело је такозваним „Писмом 66”, у коме је неколико десетина представника интелигенције истакло, септембра 1988. године, ултиматум са захтевом да се молдавски језик преведе на латинску графику, да се начини румунским и да буде признат као државни језик, без обзира на то што њиме нису владали не само представници различитих етноса, већ ни огромни део „насловне нације”. Затим је, у

фебруару 1989. године, Савез писаца Молдавије предложио пројекат закона о функционисању језика на територији МССР, у коме се негирало право човека на слободно коришћење матерњег језика и право родитеља да бирају језик учења своје деце. Зато су писци предвидели кривичне казне за сва службена лица која покушају да користе ма који језик осим државног. Такав закон, узгред буди речено, донели су румунски окупатори у губернијама „Бесарабија” и „Транснистрија”; он је заиста беснео у нашим земљама од 1941. до 1944. године.

Талас протеста против обнављања нацистичких закона, који је прохујао по републици у марту-априлу 1989. године, веома негативно су схватили партијски врхови Молдавије и није наишао ни на какву подршку у горбачовском руководству земље. У августу 1989. године у Придњестровљу је био створен ОСТК (Уједињени савет радних колектива) и одржан је највећи политички штрајк у историји. Па ипак, Врховни савет МССР прихватио је све захтеве предложене у ултиматуму аутора и, без обзира на противљење народа, озваничио законе о државном језику, о функционисању језика и преласку молдавског језика на латинску графику. На тај начин власти су учврстиле скицирани раскол друштва и одбациле било какво тражење компромиса у име очувања мира и спокојности у републици.

Већ на крају децембра 1989. године руководство Молдавије заузело је курс изласка из састава СССР и прикључења Румунији. Заменик председника Врховног совјета МССР, И. Хадирке (), изјавио је да односи Молдавије с Румунијом „подсећају на односе између две Немачке”. У Кишињеву су биле организоване масовне манифестације с паролама „Доле граница на Пруту”, а затим је био изведен демонстративни шоу рушења државне границе СССР на Пруту, с преласком гомила људи с једне стране на другу. У Придњестровљу се, као одговор, родила идеја аутономизације региона, која се све више учвршћивала у свести људи. Прошли су тада и први референдуми о сврсисходности образовања Придњестровске Аутономне Совјетске Социјалистичке Републике у саставу Молдавске ССР.

Политички чир у друштвеном организму ширио се и постајао је све болеснији, све опаснији, а кукавичко-

пасивно партијско руководство Молдавије повлађивало је у свему екстремистичким групама, распаљујући тиме у њиховој средини осећај некажњивости и сведозвољености. Када се 96% житеља Тираспоља изјаснило на спроведеном референдуму за целисходност уласка њиховог града у састав Придњестровске АССР у случају њеног стварања, у средствима масовних информација Молдавије као по команди покренута је антипридњестровска кампања, са свим, како то бива, „сапутницима” – увредама, заплашивањима и претњама, звецкањем оружја. Околности су се усијавале, не из дана у дан, већ из часа у час.

Могућност дијалога и тражења компромиса отварала се с изборима депутата у Врховни Совјет МССР у фебруару 1990. године. Од 394 депутата 60 је представљало Придњестровље. При чему ти људи никако нису били кандидати градског комитета, прошли су не по налогу партијских органа, већ су стварно представљали интересе и вољу становништва, које их је изабрало. Национал-радикали Народног фронта чинили су тек трећину депутата Молдавије. То је савршено јасно указивало да су се појавиле шансе за мирне и искрене разговоре, говоре поверења, дискусије и спорове, али и налажење узајамно прихватљивих решења, да се не би допустио раскол републике и њен суноврат у ужасе грађанског рата.

Историја је дала прекрасну могућност политичком руководству Молдавије да испољи уздржаност и мудрост, да саслуша све стране, да оцени могуће ризике, да узме у обзир оштрину супротстављености, како би одстранило узроке конфликта и смирило страсти. Сећам се тадашњих бурних дебата у градском комитету и у ЦК партије, у другим организацијама, на које су ме позивали као једног од организатора Интерпокрета „Унитатеа“ (Јединство). Сећам се до промуклости жарких спорова. Усијаност страсти била је таква да се чинило да ће лампе у сали почети да експлодирају.

Али, проницљивих и мудрих људи у руководству партије, како се показало, било је сувише мало, ако их је тамо уопште и било. У недостатку мудрих и толерантних људи за председника парламента Молдавије припремао се недавни секретар ЦК КПМ М, Сњегур (), који је тежио што бржем споразуму с

национал-екстремистичким снагама под свим, с њихове стране предложеним, условима. А на чело владе је неочекивано стао М. Друк, који се појавио ко зна откуда, слично ђаволу из табакере.

Прва сесија Врховног Совјета МССР, која је отворена 17. априла 1990. године у Кишињеву, пролазила је у околностима оштрих разногласја, диктата председавајућег и појединих преко мере недисциплинованих депутата, уз стална искључивања микрофона, опструкције и терор гомиле, која је беснела под зидовима парламента, у атмосфери увреда и чак пребијања народних изабраника од стране пропалица који су правили изгреде при апсолутној равнодушности чувара реда. Са сваким даном постајало је све јасније да Придњестровцима, свим интернационалистима, у том органу власти просто неће дати да раде. Олуја нацистичке хистерије и милитаристичке психозе, раширивана од средстава масовних информација по иницијативи „неформалиста” и њихових партијских куратора, завртела је и подигла у свом мутном пориву најразноврсније слојеве друштва од доле до врха.

Сл. 1. Застава Молдавске ССР 1952–1990

А сада о хералдици, најзад. Управо у том периоду фронтисти су у средствима масовних информација (а у њиховим рукама налазила су се готово сва републичка СМИ) покренули нову кампању. Овог пута ултиматуми су се тicali не језика, већ промене државне симболике републике. Захтевали су најскорије одбацивање заставе Молдавске ССР

(црвено-зелено-црвеног платна, сл. 1) као симбола „проклете тоталитарне прошлости комунистичких времена”. Захтевали су најскорије утврђивање румунске заставе (плаво-жуто-црвеног платна, сл. 2), као старе националне заставе Молдаваца, под којом је Штефан Велики и Свети рушио, наводно, и лево и десно све своје непријатеље.

Сл. 2. Застава Румуније

Зачуђујуће, али управо у том кошмарном периоду свеопште психозе, претњи и моралног терора мој колега Петар Шорњиков (и ја (међу историчарима се није нашло више оних који желе да нас подрже) успели смо неколико пута да наступимо по питању „хералдичких” проблема на телевизији и у штампи, у новинама „Омладина Молдавије”, такође на скуповима бирача, као и увек бучних и непредвидивих. Ми смо говорили о томе да је симболе уопште боље не дирати, да је то врло суптилна, обострано оштра и експлозивна материја. А ако их већ треба мењати, онда све треба учинити сто пута размисливши и премеривши, учинити то филигрански прецизно и безболно за друштво, узимајући у обзир све историјске тананости и нијансе националне симболике. Важно је не нанети штету.

Ми смо говорили да румунски триколор нема уопште никаквог односа према молдавском знамењу феудалних времена, па и не може да има, да се он појављује иза Прута тек у периоду европских револуција, средином 19. века. Све

је било узалудно, наши опоненти нас нису слушали. Или су наводили некакве аргументе, пуне апсурда и глупости – наводно, на знамењу средњовековног молдавског кнежевства биле су присутне и плава, и црвена боја, а пошто је дршка (дрво) била жута, нужност триколора самим тим убедљиво је доказана...

Стварна историја средњовековне молдавске симболике наше опоненте из фронтистичких редова уопште и није интересовала. Важно је било одбацити совјетске симболе и прихватити румунске. И, како је рекао тај исти Хадирке, „кроз насиље ми смо дошли до прогреса”. А 27. априла 1990. године за председника Врховног Совјета Молдавске ССР био је изабран Сњегур. Већ у току првих 15 минута на својој новој дужности формалног руководиоца републике, он је учинио оно што су од њега захтевали.

Без било каквих разматрања, тоном који није дозвољавао никаква противљења, не слушајући никога од народних изабраника, не саветујући се ни са народом, ни са стручњацима, демонстративно и без церемонија, Сњегур доноси одлуку о промени државног симбола Молдавије, о утврђивању румунског триколора као државне заставе. У том моменту румунска застава подиже се над парламентом Молдавије уз организовано ликовање гомиле код здања највишег органа државне власти републике. Очевидно, сећајући се своје пионирско-комсомолске прошлости (истина, без особите носталгије), окупљени су скандирали унапред припремљене слогане: „Мирча Сњегур ши попор!” (Мирча Сњегур и народ). И чак на руском језику викали су „Мирча Сњегур, Мирча Друк до победе ће нас довести!”.

Потпуно другачије промену симбола прихватили су у Придњестровљу. Овде су добро памтили под којим бојама какве заставе су убијани учесници антирумунског устанка код Црне оgrade у Бендерима. Сећали су се које су боје заклањале целате при зверском гушењу Татарбунарског устанка, при масовним убиствима учесника Хотинског устанка. Овде нису заборавили, какве су заставе развијане над Транснистријом, коју су фашисти претворили у место најжешћег геноцида, у огромно гробље братских гробова за Јевреје, Цигане, Словене,

за све житеље те многострадалне земље, натопљене крвљу и сузама. Неочекивана и демонстративно-безобразна одлука кишињевских политичара о промени симболике изазвала је код Придњестроваца шок.

На проширеном заседању ОСТК у Тираспољу поводом румунског триколора, као државног симбола Молдавије, одржан је буран разговор. Било је прихваћено обраћање депутата Врховног Совјета Молдавије, које разјашњава мишљење и политичку позицију у односу на заставу, од стране житеља Придњестровског региона, грађана МССР, бирача депутата свих нивоа. Кроз два дана, 30. априла, градски савети Тираспоља и Бендера на својим седницама одбили су да признају румунску заставу као државни симбол, прихваћену у Кишињеву без било каквог разматрања. А 3. маја аналогну одлуку доноси седница Рибницког градског савета.

Цео мај 1990. године прошао је за житеље Придњестровља под знаком некакве фантазмагорије, привидне нереалности догађаја који су се дешавали: нико ништа није схватао. Било је то слично апсурдном сну – у Совјетској Молдавији при Совјетској власти, уз знање владајуће Комунистичке партије и при њеном непосредном учешћу, одбацују се уобичајени, и тако сродни народу, симболи изградње праведног друштва слободног рада и једнакости свих људи. Прихватају се симболи друге државе, па још и симболи под сенком којих су се заједно са свастиком неколико деценија пре тога чинили кошмарни злочини на нашој земљи. То просто није улазило у главе. Људима се чинило да заједно са симболима хоће да им промене и душу. А придњестровски Молдавци с горчином су се сећали старе молдавске пословице – „Скимбаря домнилор – букуррия небунилор“ („Смена господа – радост залудника“).

Очевидно, под командом из Кишињева подигле су главу и активирале се у Придњестровљу и овде немногбројне прорумунске снаге. У првим данима маја неколико стотина студената Тираспољског педагошког института (у основи родом с десне обале Дњестра) предузели су јуриш на Тираспољски градски савет да би скинули црвене заставе. С узвицима „Трэяскэ триколор!“ (Живео триколор) они су покушали да се пробију у градски савет и подигну на његово

здање румунске заставе. Провалнике је предводио руководилац Тираспољског одељења Народног фронта Молдавије (НФМ), учесник кишињевских пикета (стража) код здања Врховног Совјета МССР, И. Илашку. Неће проћи тако много времена, и он ће уместо заплашивања и претњи, састављања спискова људи, непријатеља „румунског препорода” Молдавије, који под претњом смрти морају да напусте републику, почети да испуњава наредбе специјалних служби Молдавије. Убрзо ће у Придњестровљу завести терор против мирних људи, активиста радничког покрета, и врло брзо упрљати своје руке невином крвљу. Али, већ тада је провокација тираспољских фронтиста изазвала одбијање и револт хиљада и хиљада Тираспољчана – простих радника за машином, инжењера, домаћица, учитеља, омладине.

Уочи празника Велике Победе, 8. маја 1990. године на тргу Совјетског Устава у Тираспољу окупио се митинг са више хиљада људи у част 45-годишњице победе над фашизмом. Тужно сећање на јунаке погинуле на фронтима Велико отаџбинског рата мешало се у душама људи с гневом поводом обнове нацизма пред њиховим очима, у родној републици, у Совјетској Молдавији. За окупљене на тргу најочигледнији доказ те ужасавајуће нацистичке ренесансе у својој кући била је промена симболике са совјетске интернационалистичке на симбол друге државе, уз то криве за нечувене злочине, масовна мучења и убиства људи на молдавској земљи. Сви говорници подизали су свој глас протеста против прихватања румунске заставе као државног симбола Молдавије од стране кишињевских власти.

Страсти су се усијале до тог степена, да је дошло време не само лампама, већ и уличним светиљкама да експлодирају. Власти Кишињева, Врховни Совјет МССР, захтевао је од придњестровских локалних совјета да одбаце одлуке о неприхватању румунске заставе и да је истакну свугде за 9. мај 1990. године. Једва да је неком у престоници Молдавије дошла до главе мисао о потпуној апсурдној бесмислици такве одлуке. Јер 9. маја народ је празновао победу совјетских армија под црвеним знамењем над фашистичким војскама под тробојном заставом. Уосталом, не може се искључити да се и у том језуитском захтеву, да се знамење победника

смени знамењем побеђених, крила подла жеља да се распали тињајући угаљ грађанског конфликта, да се уздигне конфликт до степена грађанског рата.

На сесији Врховног Совјета у Кишињеву егзалтирани говорници узвикивали су проклетства на адресу Придњестровља, тврдили су да „окупатори” и „манкурти” вређају молдавски народ својим неуважавањем румунске заставе. Позиви да се Придњестровци удаве петљом економских санкција од стране Кишињева звучали су у тој атмосфери чак некако умерено и меко на фону позива да се упадне у придњестровске градове и села, да би се тамо силом поставили законски симболи законске власти. Депутат Константин Оборок изјавио је осорно, без било каквих дипломатских смицалица: „Све који иступају против симболике Молдавије ухапсићемо, затвора за све има довољно!”

Да би створили законску базу за масовна хапшења становништва, депутати су по хитном поступку приступили припреми законских пројеката о кажњавању за непоштовање правила коришћења нове симболике. Почели су да пишу и одговарајућа упутства милицији, тужилаштву, државној безбедности. Међутим, није само највиши орган државне власти Молдавије био забринут припремом мера за законски обрачун с непокорним суграђанима. Нису спавали ни „практичари”, мало упознати с финесама совјетског законодавства, а који су већ стекли искуства у организацији свемогућих стража, јуриша, погрома, изазивања пожара и масовних изгреда. Жеља да баце на колена све Придњестровце пред новом симболиком, дословно, није давала сна професионалцима провокаторских дела.

2. маја под Бендерима, у приградском селу Варница, господа из руководства Народног фронта Молдавије и локални национал-активисти сазвали су „Велико национално сабрање” под паролом „Тврђава Штефана ћел Маре Тигина била је, јесте и биће румунска!” У загради ћу приметити да та тврђава на месту старих остатака словенске тврђаве Тјагин (Тигин) никада није припадала Молдавском кнежевству, а тим пре Румунији. Њу су изградили Турци и они су њоме владали неколико столећа. Затим су се у њој око два века налазиле руске

војске. Румуни су заиста у њој боравили у годинама 1918–1940 и 1941–1944. И сваки пут наврат-нанос бежали из те тврђаве при појави Црвене армије, једва извлачећи живу главу. Ко ме ће тврђава припадати у будућности, показаће време. И тешко да је „Велико национално сабрање” у Варници могло да реши то питање. У шта су се окупљени могли да увере врло брзо, дословно у току неколико часова.

Када су говорници позвали митингаше да хитно пођу „на Тигину” и поставе триколор над градским саветом, узбуђена гомила је кренула у град. Истина, улаз у Бендере преграђивала им је железничка композиција. Најразумнији су се тада разишли кућама. Али истински приврженици панрумунске идеје, наравно, нису могли тако једноставно да одступе. Раздвојивши вагоне они су кренули у град у неуређеним редовима под својим триколором.

Овде код градског савета чекали су их раднички одреди силне половине бендерског становништва заједно са снажним тираспољским момцима, који су поштовали част својих отаца и дедова и који су поштовали њихову симболику. У бескрвној (тада још бескрвној!) тучњави присталица совјетског стега и љубитеља триколора последњи су били примирени и свезани. А затим предани приспелим милиционерима. Темељно припремљена провокација са променом симбола и њиховог наметања локалним житељима није успела.

Ова конфузија тако је разбеснела потомке Великог Штефана и Михаја Храброг да су они разјурили скромни протест кишињевских жена после сахране 18-годишњег младића Диме Матјушина, кога су ногама утукли активисти НФМ у центру града. Убили су га само за то што је говорио на руском. А жене су само молиле републичке власти да заштите њихову децу од насиља и убистава – само то изазвало је бес национал-екстремиста. И тада, 22. маја 1990. године гомила фронтиста почела је да пребија и покушала да линчује депутате Интерпокрета и депутате из Придњестровља. Спасевајући животе народних изабраника-интернационалиста, војници Совјетске Армије тајно су их изводили из здања парламента и одвозили у аутомобилима под оружаном пратњом. Дивљи

зверски обрачун с парламентарцима био је осујећен не вољом власти, већ упркос њој.

Кишињевске власти нису ни мислиле да спасавају нити децу, нити народне депутате. Чувши сличну молбу, Сњегур је одговорио: „А ви се понашајте тако да не љутите народ. Ето, мене не бију!” Око 40% депутата, у условима разузданог насиља и некажњеног терора, одрекло се депутатских пуномоћја. Њихова места одмах су предата присталицама фронтиста. Један од њих, испуњен победничким одушевљењем, прогласио је на седници: „Најзад можемо све да решимо. Све ћемо их бацити на колена!”

Од тог момента Врховни Совјет Молдавске ССР у суштини је престао да буде представнички орган који одражава вољу становништва, који га је изабрало. Сада је он изражавао интересе и вољу више партијске бирократије, која је прихватила страну крајњег национал-екстремизма, као и маргиналних декласираних слојева градског дна и његових периферија, оних слојева који брзо реагују на погромашке позиве, који не размишљајући испуњавају одговарајуће команде и лако поверују било каквим измишљотинама о „совјетској империји”, „тоталитарном режиму” и „комунистичкој диктатури”.

Професор Виктор Боршевич, амбасадор Републике Молдавије у Кини, човек оштроуман и без предубеђења, запазио је готово савршено истинито: „Разуздани национализам и неприкривени неонацизам увек се појављују тамо где послови корумпираних националних елита иду лоше, тамо где се једина њихова нада на спас састоји у конверзији дубоког осећања очајања осиромашених и понижених маса (посебно обесправљене и неискусне омладине), у зверским осећањима ксенофобије (мржње ка „странцима”) и ретрофобије (мржње ка прошлости). Такође, у безумној вери очајног човека у то да је решење свих његових сложених актуелних питања врло просто – узети и све срушити! Ето, од таквог „расула у главама” почиње расуло и у држави”.

Још у старој Кини мислиоци су схватали значај симбола за самосвест поједине личности и целог народа. Тако, Конфуције је говорио о важности познатог принципа „исправљања имена”. Промени имена – и ефекат добијен од тога биће једнак дејству

многобројних армија; промени имена – и твоји преци постаће мојим прецима; промени имена – и моја воља потчиниће се твојој вољи! Сопствено име народа, његова застава, његов грб, његова државност – показатељи су животно способних снага нације.

Смена симбола у априлу 1990. године није била просто покушај да се замени душа, замени суштина нашег народа. Она је остала најважнији корак на ђаволском путу распиривања етничких и политичких конфликта, на путу клизања друштва у крваву мочвару грађанског рата. Али, у условима тада још постојећег Совјетског Савеза било је још увек могуће да се не дозволи развој догађаја по најужаснијем сценарију. Ипак, руководство земље, руководство Молдавије, руководство свих других република водила су своје народе управо на тај пут. Смена државних симбола, смена застава и грбова, оличавала је нагли историјски заокрет државе ка расколу друштва, ка хаосу, несрећности, крвопролићу, небројеним несрећама и жалости обичних људи.

Придњестровци су категорично одбацили замену молдавске совјетске заставе румунским триколором. Већ следећег дана, после пропасти „Великог националног сабора“ у Варници и покушаја да се подигне триколор над Бендерима, у тим истим Бендерима одржан је сусрет представника градова и рејона Придњестровља. Кроз неколико дана румунски триколор био је скинут и у Каменки – практично цело Придњестровље сачувало је верност совјетској застави. И при томе је ауторитет компартије у региону пао до нуле. Горкоми и рајкоми заједно с ауторитетом изгубили су и сваку власт, претварајући се у бескорисне и никоме потребне бирократске канцеларије. Али, постајала су Већа радних колектива са реалном снагом.

На Бендерском сусрету представника градова и рејона 21. маја 1990. године делегати су разматрали насталу ситуацију. Разговор о симболици логично је прешао у практичну раван – каква форма државности ће омогућити заштиту становништва региона од нацизма који се у Молдавији обнавља? Било је одлучено да се заузме курс стварања Слободне економске зоне у Придњестровљу у оквирима постојеће Молдавске ССР, што апсолутно није противречило законодавству СССР

и Молдавије. Најчудније је да та одлука није разбијала ни Молдавију, у општим цртама она је била корисна и Кишињеву. Али главно да је био начињен следећи важан корак на путу обнове државности Придњестровља.

Тачка бесповратка још није била пређена, још увек је постојала могућност да се сачува јединство Молдавије у оквирима њеног цивилизованог реформисања с потпуном гаранцијом свих права и слобода личности. Али, политичара таквог калибра, који би могли да то схвате, у Молдавији се није могло наћи. Или они нису поседовали реалну политичку власт. Република је, увећавајући брзину, срљала у неминован раскол и крвави оружани конфликт. Промена заставе, промена државних симбола постала је по себи важан путоказ и симбол катастрофалног слома молдавске совјетске државности, која је постојала тачно пола века, од 1940. до 1990. године.

И последње, што не могу да прећутим. Шта је, на крају крајева, представљао по себи тај триколор, који је у Молдавији сменио молдавску совјетску симболику? Какав однос он има према старом молдавском кнежевству? Да ли је он повезан барем у неком степену с традицијама нашег молдавског рода? Дајте да се опет обратимо хералдици.

Почнимо од тога, да се Румунија као држава појављује средином 19. века, путем уједињења Влашког (Валашког) кнежевства (Валахија) и Запрутске Молдавије. Отприлике тада појављује се и плаво-жуто-црвени триколор као симбол уједињења (унире). До тада, од 1310. године застава Валахије била је плаво платно с црним орлом и крстом у кљууну, на чијим боковима су се налазили сунце (шестокрака звезда) и полумесец.

У периоду европских револуција 1848. године румунска омладина, која се школовала на универзитетима Париза, Беча, Берлина и других градова Западне Европе и учествовала у њиховој борби за слободу, вративши се кући донела је и у Валахију тај дух. А заједно с њим и тробојни симбол француске револуције. Истина, с малом променом – бела боја француске заставе била је замењена жутом. Те три боје (плава, жута, црвена), које су тако подсећале немирне омладинце на пожељни симбол француске слободе и европске цивилизације, биле су

карактеристичне за Трансилванију, на румунском – Ердељ, друго Дунавско кнежевство, у коме је такође живело много источних Романа и са којим су букурешки револуционари тако желели уједињење.

У време револуције 1848. године у Валахији та застава је и била прихваћена као национални румунски симбол. Истина, пруге на њој биле су положене не вертикално, већ хоризонтално и на жутој прузи биле су написане две речи: „ДРЕПТАТЕ” (Правда) и „ФРЭЦИЕ” (Братство), при томе ћириличним словима (сл. 3) На латинску графику Румуни ће превести свој језик знатно касније. Али, свеједно, триколор је постао знамење унире, посебно после гушења револуције.

Сл. 3. Застава Валахије 1848. године

Када су се 1859. године Влашко (Валашко) и Молдавско кнежевство ујединили, триколор с хоризонталним пругама постао је званична застава нове државе. У 1866. години пруге су обрнули у вертикалан положај, и триколор је примио савремени завршни облик. Он као и раније симболизује јединство свих Румуна у јединственом, како они воле да кажу, „румунском простору”.

Овај „румунски простор” је доста неодређен појам, сасвим мутан и веома, веома растегљив. Он укључује у себе не само Мунтенију, Олтенију, Јужну Добруцу, Ердељ, Молдову, Банат, већ и многе друге територије и чак целе

државе. У периоду фашистичког диктатора Антонескуа румунски историчари су доказивали да „Транснистрија” мора да се протеже на исток не до Јужног Буга, већ до Дњепра, или, боље, до Волге. Не тако давно Румуни су издали књигу у којој се „румунски простор” представља од Мурманска до Каспијског мора. И то нипошто нису болесне фантазије умоболних романтичара националне идеје: румунски триколор већ се вијори над острвом Змеиниј у Црном мору с његовим богатим рудним налазиштима, румунске пасоше добијају грађани Украјине, Молдавије, Придњестрвоља... Растегљивост „румунског простора” у усијаним главама њихових политичара једноставно је бесконачна.

Али, каквог односа ка румунском триколору има средњовековна молдавска симболика? Одговарам: никаквог! Никада влашки (валашки) орао с крстом у кљуну није присуствовао на молдавском грбу. Никада плаво-жуто-црвено знамење није било атрибут молдавске државности, никада влашка (валашка) атрибутика није била део молдавске.

Сл. 4. Грб Молдавског кнежевства 15. Век

Током много столећа молдавски грб представљао је слику главе бизона, између чијих рогова се налазила петокрака звезда, а по боковима полумесећ и ружица (сунце) (сл. 4). Слика бизона, или, можда, козорога, бивола, протеже се до древних култова влашких пастирских племена, предака Молдаваца. Он је и знаковна фигура у народној представи о оснивању молдавске државе – легендарни војвода Драгош у лову за бизоном спушта се с Карпатских планина у чудесну долину реке Молдова, где среће пчелара Русина Јацка, а затим доводи из Мурамареша своје људе и насељава их на тој благодатној земљи, где су Молдавци почели да живе уз Словене.

На првом молдавском бакарном новцу из 1377. године представљен је тај симбол, као и на свим наредним молдавским монетама (сл. 5). И већ тада, при господару Петру Мушату бизон се налази на државном печату. Бизон с роговима, сличним лири, представљао се и на знамењима молдавске средњовековне војске. Каква су била та знамења, ми врло добро знамо – нека од њих сачувала су се до наших дана.

Сл. 5. Монета Стефана Великог 1500. година

У 1500. години Стефан Велики испољио је наклоност и уважавање ка православном бугарском манастиру на Светој гори Атон и поклонио му је два знамења, под којима су молдавски војници бранили своју земљу од Турака, Мађара и Пољака. Оба знамења су црвене боје, по крајевима оба знамења извезен је златом натпис на словенском језику, наравно,

ћирилицом. На оба знамења извезена је фигура светог Георгија, који пробада копљем змаја. У почетку молдавске заставе биле су црвене боје.

На Стефанова времена односи се и први писмени опис молдавске државне заставе. У том документу говори се о заклетви молдавског господара пољском краљу, при чему је застава описана као „велико платно црвене боје, на којем је лепо представљен грб Земље Молдавске”. Тај грб – глава бизона – непрестано је украшавао заставу и државни печат, ма који господари управљали кнежевством током векова.

На крају 16. века може се срести у описима путника (на пример, у записима Италијана А. Гвањинуса, ()) и молдавско знамење плаве боје, али глава бизона остала је сталан атрибут грба. У 17–18. веку молдавске заставе, у различитим изворима, обележавају се и као црвене, и као плаве. У 19. веку господар Запрутске Молдавије, Скарлат Калимаки (1812–1819) користио је црвену заставу с представом бизона. А у 1832. години руски генерал П. Д. Кисељов (), челник локалне администрације после закључења Адријанопољског мира, утврдио је „Органски регламент” (нешто попут својеврсног уставног закона) за Молдавску кнежевину иза Прута, који је одредио њену државну заставу. На црвено-плавом платну обавезно је присуствовала глава бизона.

Молдавска државна симболика иза Прута коначно ишчезава тек после уједињења Запрутске Молдавије с Валахијом у 1859. години. У јединственој Румунској држави, у процесу асимилације етноса и изградње јединствене румунске нације, древни атрибути молдавске државности показали су се као сувишни. Заменио их је румунски триколор и влашки (валашки) грб, стилизован као римски орао (сл. 6).

Сл. 6. Грб Румуније

На тај начин, триколор, који су у Молдавији прихватиле екстремистичке снаге у 1990. години као државну заставу, нема никаквог односа ни према средњовековној симболици Валашког кнежевства (Валахији), тим пре ни према историјској симболици кнежевства Молдавског. Он је био наметнут Молдавији без било каквог разматрања као симбол унире. Наметнут од оних политичара који су као свој циљ поставили присаједињење Молдавије Румунији и ликвидацију Молдавске државности као такве.

Ти политичари не признају постојање молдавског етноса и његову својеврсност, не признају молдавски језик, молдавску историју и културу, молдавски менталитет. Значајно је да су то управо они политичари који су пре 30 година громогласно изјављивали да својим неуважавањем румунске заставе Придњестровци вређају молдавски народ. Вређају народ, који, по мишљењу тих политичара, уопште не постоји!

Сл. 7. Грб Придњестровске Молдавске Републике

Прошле су године. Време је све поставило на своје место. Они који су наметали молдавском народу румунску симболику, гурнули су га у крвави конфликт, разорили његову економију и поотимали, под Совјетима створена, богатства. Они сада громогласно вапе о надолазећој евроинтеграцији, о свом благородном румунском пореклу, при чему, презриво фркћу на страну својих земљака, „примитивних молдовениста”. А у Придњестровској Молдавској Републици Молдавци су били и остали једна од главних етничких компоненти придњестровског заједништва. Овде Молдавце не презиру, не вређају због нехтења да себе признају за Румуне. Овде се они осећају једнаки међу једнакима у јединственој породици Придњестроваца, за које су молдавски, украјински и руски језик равноправни, као што се између осталог види и на грбу ПМР (сл. 7). Зато се и нису сагињали. А залог те националне равноправности је молдавска симболика совјетских времена (вид. сл. 1 и 7).

Ето, таква је код нас хералдика.

ЛИТЕРАТУРА

История Молдовы. Том III. Молдавия в Новейшее время (1917 – начало XXI века). Кишинев, 2016. 747 с.

История Приднестровской Молдавской Республики. Том 2. Вторая часть. Тирасполь: РИО ПГУ. 2001. 511 с.

«Натиск на восток»: агрессивный румынизм с начала XX века по настоящее время (Сборник статей, документов и воспоминаний) / Под ред. проф. Н.В. Бабилунги. Тирасполь-Бендеры: Полиграфист, 2011. 607 с.

Феномен Приднестровья. Изд. 2-е. Тирасполь: РИО ПГУ, 2003. 336с.

Бабилунга, Н.В., Бомешко Б.Г. Приднестровский конфликт: исторические, демографические, политические аспекты. Тирасполь: РИО ПГУ, 1998. 88 с.

Бабилунга, Н. Приднестровье: шаги истории. Тирасполь, 2015. 71 с.

Бабилунга, Н.В. Раскол Молдавии и конституционные акты Приднестровской Молдавской Республики. // В кн.: Н.В. Бабилунга. Повторение пройденного: феодализм как светлое будущее Республики Молдова. Тирасполь-Бендеры, 2012. Сс. 159-185.

Бабилунга, Н.В. Русская национальная идея и Приднестровье. // Культурологический журнал. Электронное периодическое рецензируемое научное издание. 2018. № 4. URL: http://cr-journal.ru/rus/journals/459.html&j_id=37#up

Бомешко, Б.Г. Создание, становление и защита приднестровской государственности. 1990-1992 гг. Бендеры: Полиграфист, 2010. 519с.

Бомешко, Б.Г. История Приднестровской войны 1992 года. Тирасполь: Полиграфист, 2015. 496 с.

Стати, В. История Молдовы. Кишинев, 2003. 478 с.

Шорников, П. Общинное дело. Материалы к истории русского этнокультурного движения в Молдавии. Тирасполь, 2019. 222 с.

Шорников, П. Споры смутных времен. Страницы политической истории Молдавии. 1989-1990 гг. Тирасполь, 2019. 423 с.

КОРИСНИ САЈТОВИ

Геральдический портал. URL: <https://f-gl.ru/гербы-стран-мира/гербы-европы/герб-румынии>

История флагов Румынии. URL: https://ru.qwe.wiki/wiki/History_of_the_flags_of_Romania

Герб Румынии. URL: <https://geraldika.ru/region/204>

Флаг Молдовы. URL: <https://geraldika.ru/symbols/1786>

Исторические гербы Молдавии. URL: <https://f-gl.ru/гербы-стран-мира/гербы-европы/герб-молдавии>

Флаг Молдавии. URL: https://flagof.ru/flagi_stran/moldaviya/

Флаг Молдавии. URL: <https://yandex.ru/images/search?text=флаг%20молдавии&stype=image&lr=10522&source=wiz>

Приднестровье. URL: <http://www.vexillographia.ru/moldova/dnestr.htm>

Флаги Молдовы. <http://www.vexillographia.ru/moldova/index.htm>

Nikolay Vadimovich Babilunga

*Professor, Tiraspol, Moldavia (Pridnestrovian
Moldavian Republic)*

**THE REPLACEMENT OF THE STATE
SYMBOL OF THE MOLDAVIAN SSR
AND THE FORMATION OF THE
PRIDNESTROVIAN MOLDAVIAN REPUBLIC**

Abstract

The problem of replacement of the Moldovan Soviet state symbols of the Romanian in 1990 and the role that it has played in the process of division of the Moldavian Soviet Socialist Republic. The author concludes that the timid and indecisive policy of the authorities of the MSSR, their desire to satisfy the requirements of pro-Romanian nationalist-extremist forces, the rejection of compromises and mutually acceptable solutions to multi-national republic led to the emergence of armed conflict on the Dniester and the split of the republic, which existed 50 years in the Soviet Union. The change of state symbols of the country's population was seen as a way to destroy the Moldovan state and the Anschluss with Romania. This course is not frowned upon, and a big part of the population naturally led to a revival of statehood in Pridnestrovie, lost in 1940, the Moldavian SSR was split into the Republic of Moldova with Romanian flag and the Pridnestrovian Moldavian Republic, to preserve the Soviet symbolism. The conflict is not resolved to this day.

Keywords: State symbols, flag and coat of arms of the Republic of Moldova, Trans-Dniester Moldavian Republic, Romania, the unrecognized states, Transnistria causes of armed conflict.
